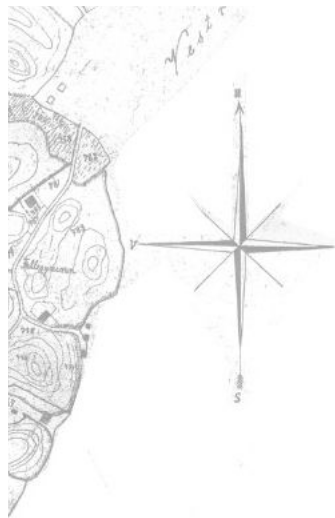

Lille Løvig, Gamle Løvig og Nalstein - omkring 1930

Homborsund var en virksom havn allerede i middelalderen. I landskapet omkring innseilingen er det gravrøyser og spor av flere eldre skipsfunn både i og utenfor Homborsundfjorden. Utover på 1600-tallet økte skipsaktivitet, og det ble etter hvert anlagt herberger, bevertningssteder, skjenkestuer, los-virksomhet, levering av skipsproviant og brensel. Det ble også eksport av hummer og ål. Skog ble det etter hvert lite av i bygda da veden var ettertraktet salgsvare for bygdefolket. Størst skipsaktivitet var i siste halvdel av 1800-tallet da seiskutetiden nådde sitt høydepunkt. I 1874 ble det mottatt 234 skip. 155 av dem kom fra utlandet, med hovedtyngden på høsten og om vinteren da man måtte søke ly for uvær. I nærheten av Nalstein var det tidligere to serveringssteder; både på Dannevig gård og ved Rykne, hvor nå bare ruinene finnes. I tillegg var det vertshus på Kalvehagen, i Kistvig og på Homborøya. Men like etter år 1900 ble det brått mindre havneaktiviteten i Homborsund fordi de nye dampbåtene kunne ferdes mer stabilt mellom de større kjøpstedene i landet uavhengig av vær og vind. I begynnelsen av 1900-tallet opphørte losingen, det ble færre til å kjøpe proviant og brensel og det ble slutt på vertshusdrift.

Til tross for stor skipsaktivitet var det i 1875 likevel ikke veldig mange bygninger langs Homborsundfjorden. På vestsiden av fjorden var lå kun de tre strandstedene Østre Løvig, Gamle Løvig og Lille Løvig i til Dannevig gård og noen få sjøbuer i Nalsteinbukta. Strandstedene tilhørte gårdene på Jortveit. På området Vestre Hove som ligger innerst i Homborsundfjorden er det kun det ene gårdsbruket i Kalvehagen og strandstedet Lillevig som fortsatt står. I 1875 var det også 5 strandsteder som er nå borte (Gurismyr, Norbekk, Repersvig, Røkne og Brekka). Beboerne på disse strandstedene leide grunnen av de to gårdsbrukene i Kalvehagen. Området var preget av typisk kystvegetasjon med lyngheier, beitemark og slåttemark.

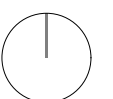
I 1875 var det bare en liten bygdevei som førte ut til gårdsbrukene i Kalvehagen og til Dannevig, og en liten kjerrevei videre fra Dannevig til Kistevig. Den nye eieren i Dannevig bekostet i 1937 at veien ble anlagt utenom gården. Rundt 1960 ble den Homborsundveien vesentlig utbedret. Bilrasjoneringen i Norge var da opphevet og antallet personbiler i landet steg kraftig.

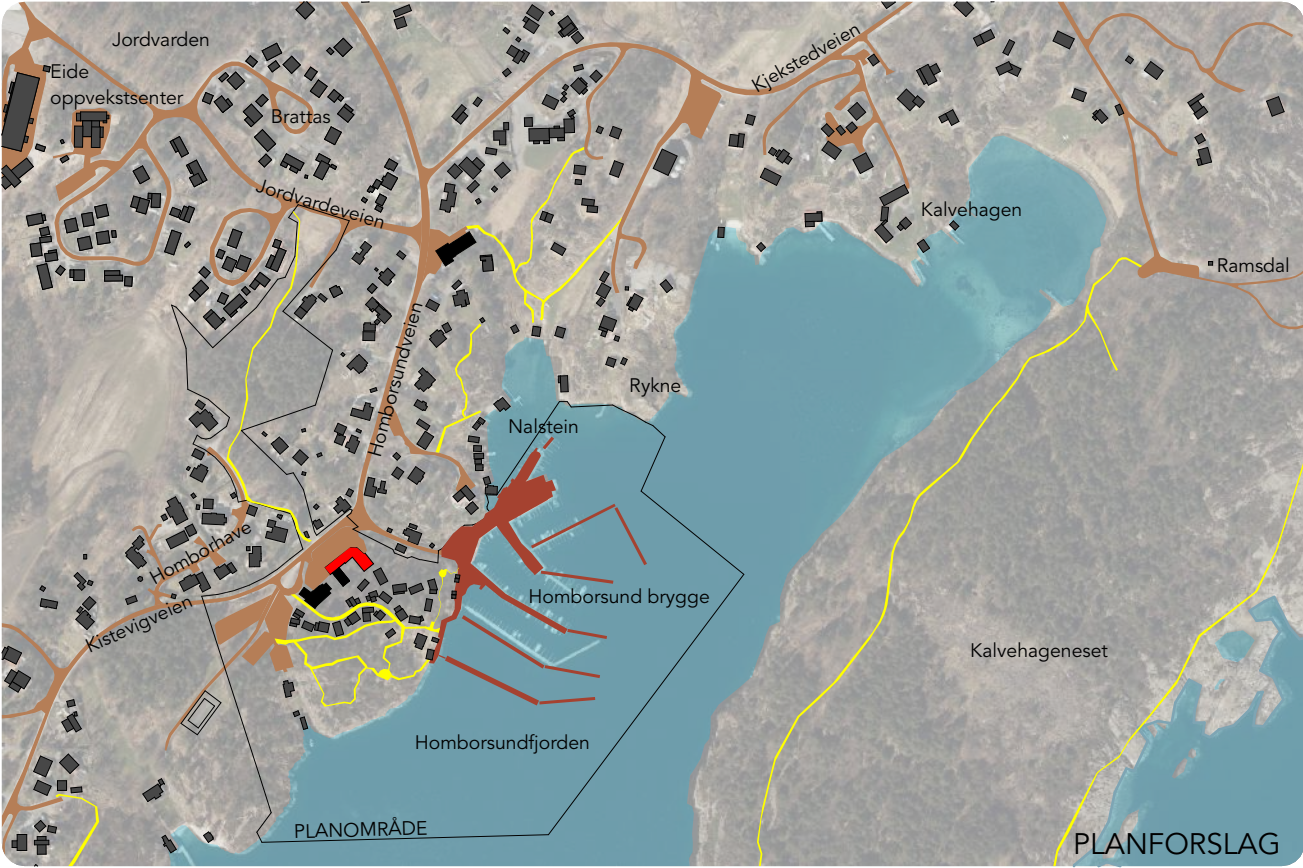
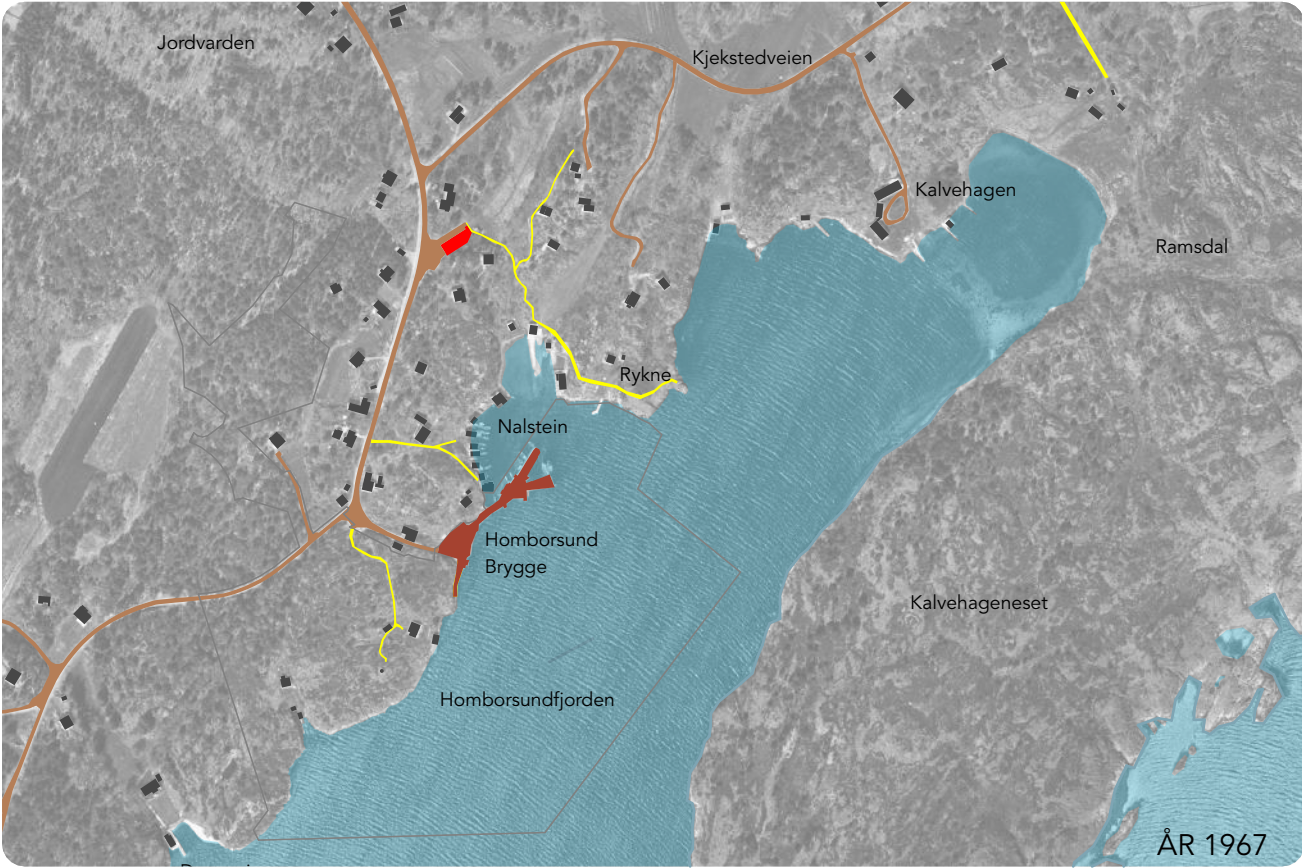
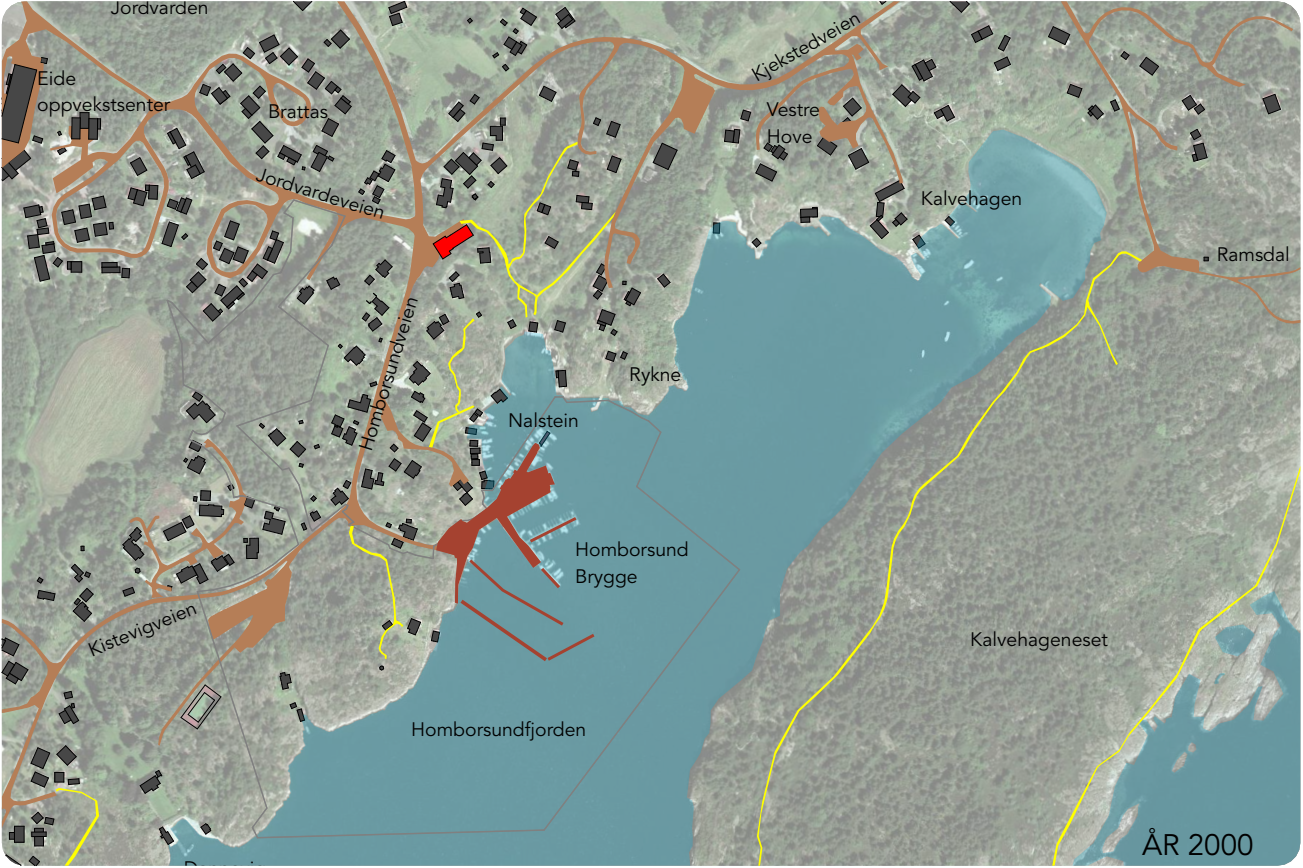
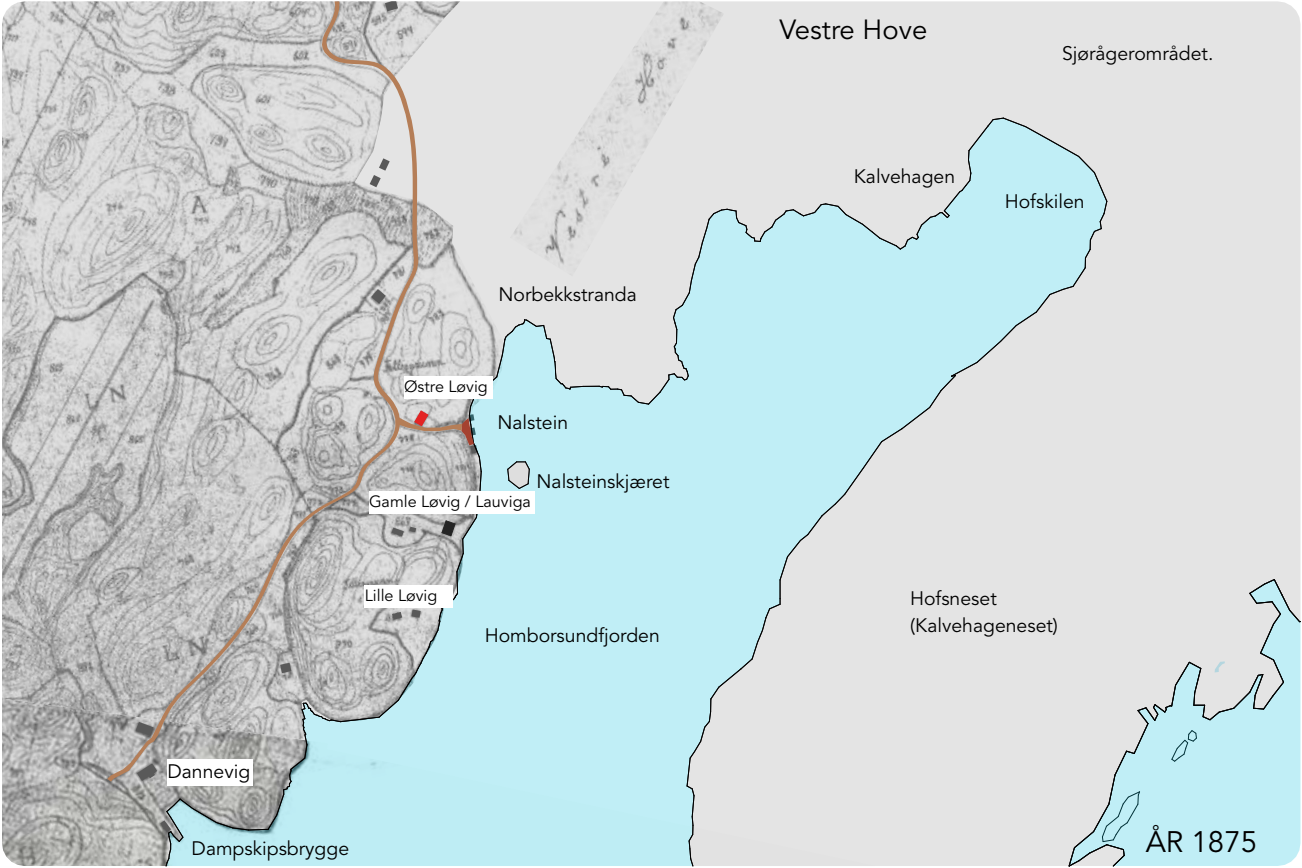
Norbekkstranda og Fanteholla ved Rykne var populære badesteder og fiskeplasser som var tilgjengelige frem til 1960-tallet. Strandsonen var så lite bebygget at man kunne ferdes fritt uten å føle at man gikk opp i andre manns eiendom. Fra 1960-tallet kom det etter hvert mer bolig- og hyttebygging som gjorde at tilgjengeligheten til strandsonen i Homborsund gikk ned. Byggingen tiltok på 1970 tallet da vann- og kloakkledningen kom til bygda. Og både på 1980- 1990-og 2000-tallet ble det etablert nye boligfelt i bygda. Eide skole og oppvekstsenter har i dag ca. 100 elever og ligger i gangavstand til Homborsund brygge.

Dannevig var på 1800-tallet et sentrum i bygda. Østerbryggen i Danneviga var anløpshavn for kystbåtene fram til 1900. I 1900 ble dampskipsbrygga flyttet fra Dannevig til Gamle Løvig, og det ble samme år anlagt allmenningbrygge ved siden av denne. Disse bryggene var i bruk frem til omkring 1950. Da var det stort sett slutt på transport via havna i Homborsund. Området ble imidlertid viktig som havn for fritidsbåter. Allerede i 1947 startet en større utfylling ved havna ut til Nalsteinskjær. Homborsund Brygge ble senere utvidet i flere omganger. Vi ser at det i 1967 var blitt en betydelig utfylling her med et stort planert område og bryggeanlegg som strekker seg ut foran sjøbuene i Nalstein. Moloen og bryggeanlegget er utvidet i takt med at behovet for båtplasser er økt. Bryggen er i tillegg flere ganger brukt som arena for konserter og arrangementer. Den er i dag et av de få stedene i Homborsund hvor allmennheten har tilgang til sjøen i dag.

Oppgaven er visualisert med kart/ illustrasjoner slik at den skal være lett forståelig. Det er vist en historisk oversikt for lokalisering av landhandel og butikker i Homborsund, en illustrasjon for utvikling av Homborsund brygge og illustrasjon som viser utviklingstrinn for kulturhistoriske objekter; inndelt i kategoriene veier, stier, bygninger, landhandel/butikk og Homborsund brygge. Det er vist kart for årene 1875, 1967, 2000 og fremmet planforslag.

Det er også vist en illustrasjon som viser dagens bygningsmasse med markering for bygninger oppført før 1967. Kilder for oppgaven har vært historiske kart, bygdebøker og intervjuer med lokalhistoriker Torgeir Retterstøl.

TEGNFORKLARING:

- VEIER:
- STIER:
- BUTIKK:
- BYGNINGER:
- HOMBORSUND BRYGGE:

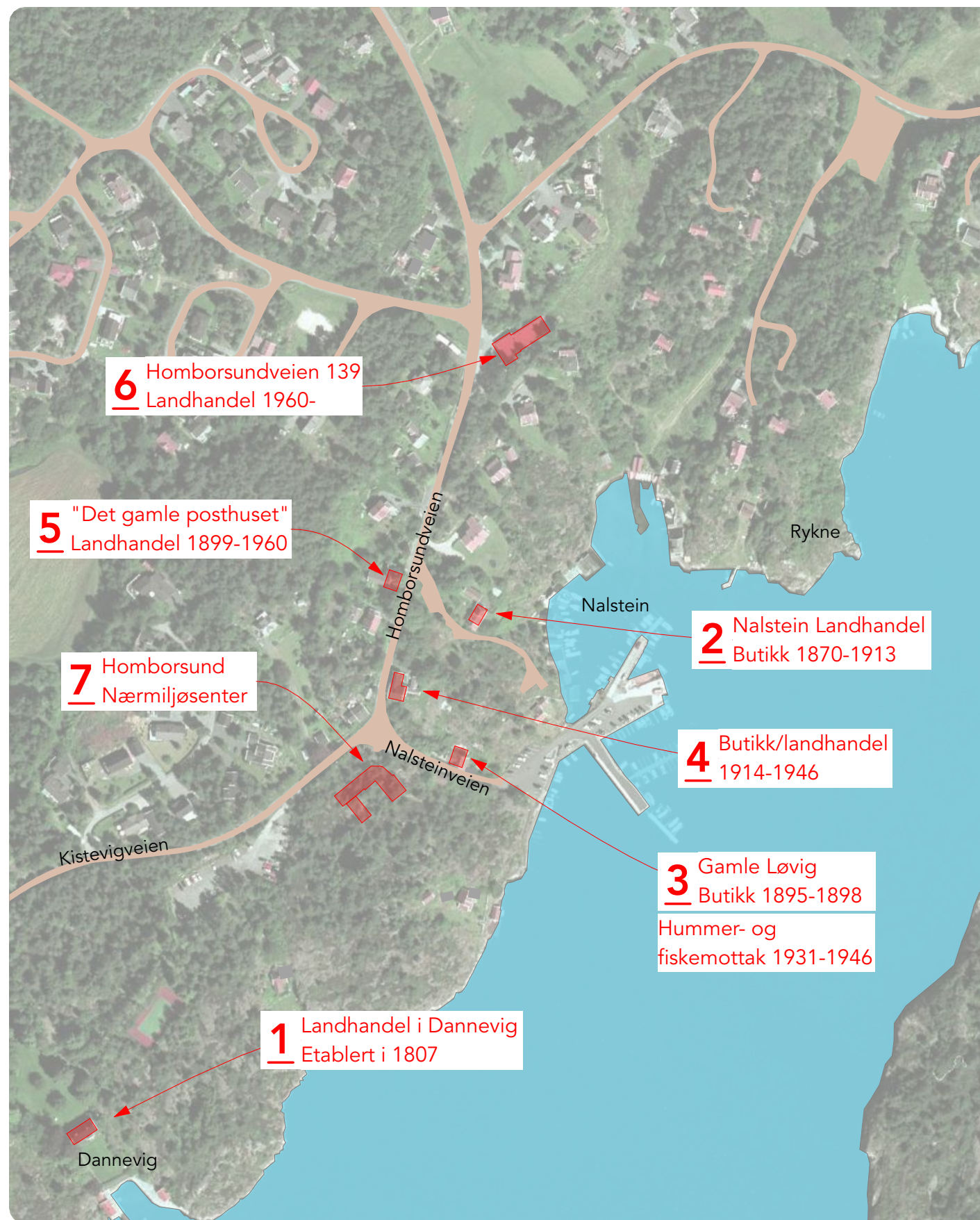

Kulturhistorisk analyse

Illustrasjon av utviklingstrinn

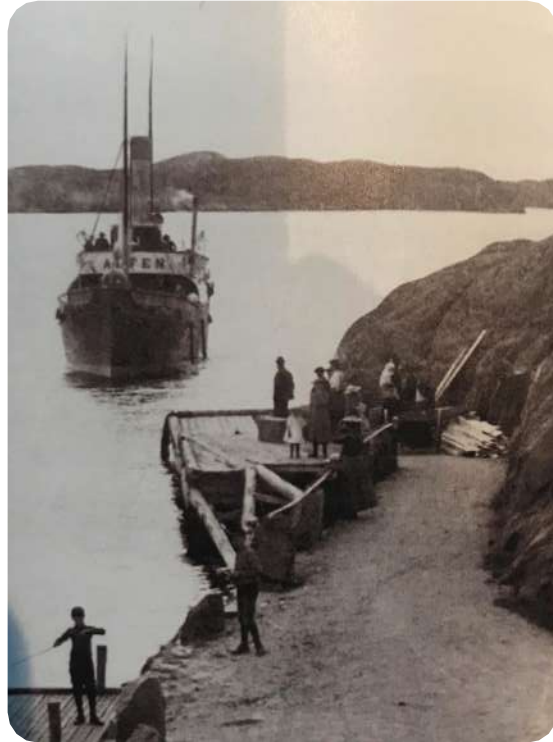
Historisk rådgiver: Torgeir Retterstøl, lokalhistoriker Prosjektnummer A462 Tegningsnr.: A10-2 25.05.2022

Historisk oversikt for lokalisering av landhandel og butikker i Homborsund

- 1** I Dannevig var det vertshus fram til begynnelsen av 1800. Den nye eieren i 1807, Tellef Nielsen Dannevig, drev landhandel i Dannevig. Han drev også eksport av trelast og hadde både en og to båter i fraktesfart på Danmark. Tellef Dannevig ble en formuende mann og lånte ut penger mot pant i eiendommer i bygda.
- 2** Andre gang det ble etablert landhandel var i 1870. Fra Nalsteinbukta gikk det en liten vei opp til Homborsundveien. I dette krysset ble Nalstein landhandel etablert, da den kunne nåes både med robåt og med hest og kjerre. Eide kommune innvilget et lån på kr. 800,- av til oppføring av hus i Nalstein. Da det sto ferdig ble det startet landhandel i første etasje.
- 3** Gamle Løvig er huset i bakken (Nalsteinveien) ned til Homborsund småbåthavn. Her ble det drevet landhandel i en kort periode på 1890-tallet. På samme sted startet Lauritz W. Olsen med mottak av hummer, fisk og ål i 1931. Brygge og sanketeiner lå ved siden av Allmenningsbrygga (Homborsund Brygge). Etter krigen sluttet Laurits W. Olsen som oppkjøper. Fiskerne leverte da sine fangster til Fiskernes Salgslag.
- 4** I perioden 1895-1946 var det to butikker i Homborsund. Det ble startet opp butikk/landhandel ved Homborsundveien nord for krysset ned Nalsteinveien i 1914. Denne ble nedlagt etter 2. verdenskrig.
- 5** Det gamle posthuset i Homborsund er fra 1899 og det var Sofie Johannessen som bygde huset sammen med sin mann og drev butikk i huset. Siden ble det også posthus. Anne Karin er i slekt med Sofie. I huset er det i senere tid drevet sommerkafé i hus og hage og arrangerte konserter, utstillinger og standup-forestillinger der.
- 6** Dagens Joker-butikk ble bygget i 1960 som en landhandel. Butikken er utvidet i flere omganger. I tillegg til matvarer driver butikken i dag med postdepot og utlevering av pakker, utdeling av legemidler på resept, salg av fiskeutstyr i tillegg til varebestilling og har utlevering av varer. Butikken har åpent hele året alle dager og er en samlingsplass i Homborsund. Høysesongen er i sommerhalvåret; da med sommergjester som den største kundegruppen.
- 7** Homborsund Nærmiljøsentert er planlagt å inneholde matbutikk i tillegg til bakeri, blomsterutsalg, serveringsted, treningssenter, boliger og kontorer. Nærmiljøsentert er en videreføring av mer enn 150 år sammenhengende drift av landhandel og butikker i området rundt Nalsteinkilen. Foreslått plassering blir et «møtepunkt» mellom to miljøer; bryggen og den historiske miljøet (langs Homborsundveien). Med dette skapes forutsetninger å legge til rette for å styrke identiteten og livet for begge - med et torg foran senteret som vil gi mulighet for aktivitet og en møteplass for allmennheten.

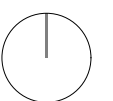
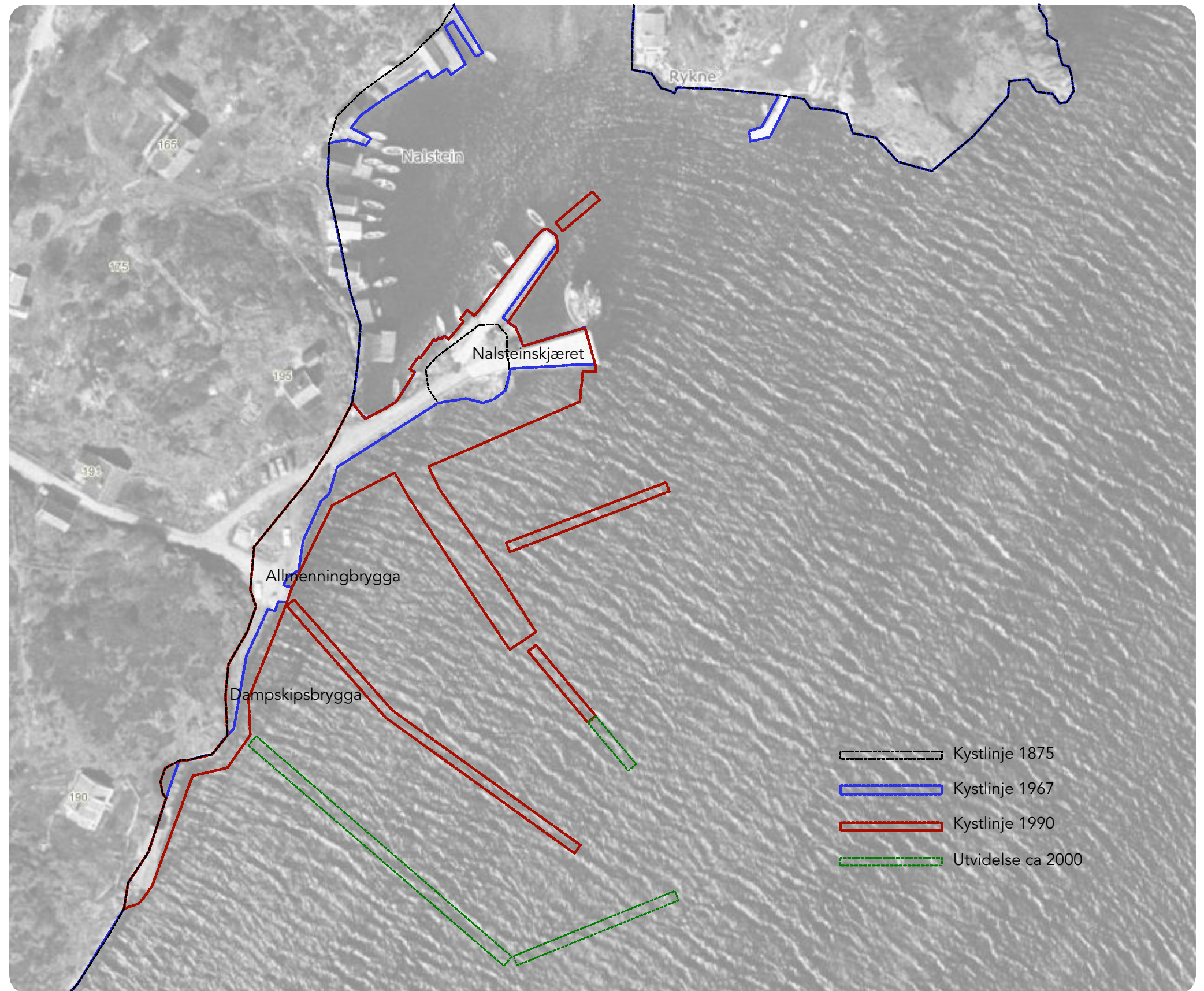
Handel og virksomhet i Homborsund har historisk vært tett knyttet til bryggene ved Nalstein. Ved å flytte dagens butikk til krysset ved Nalsteinveien vil plasseringen ligge tettere opp til Nalsteinsområdet hvor butikker og landhandlere tidligere lå.

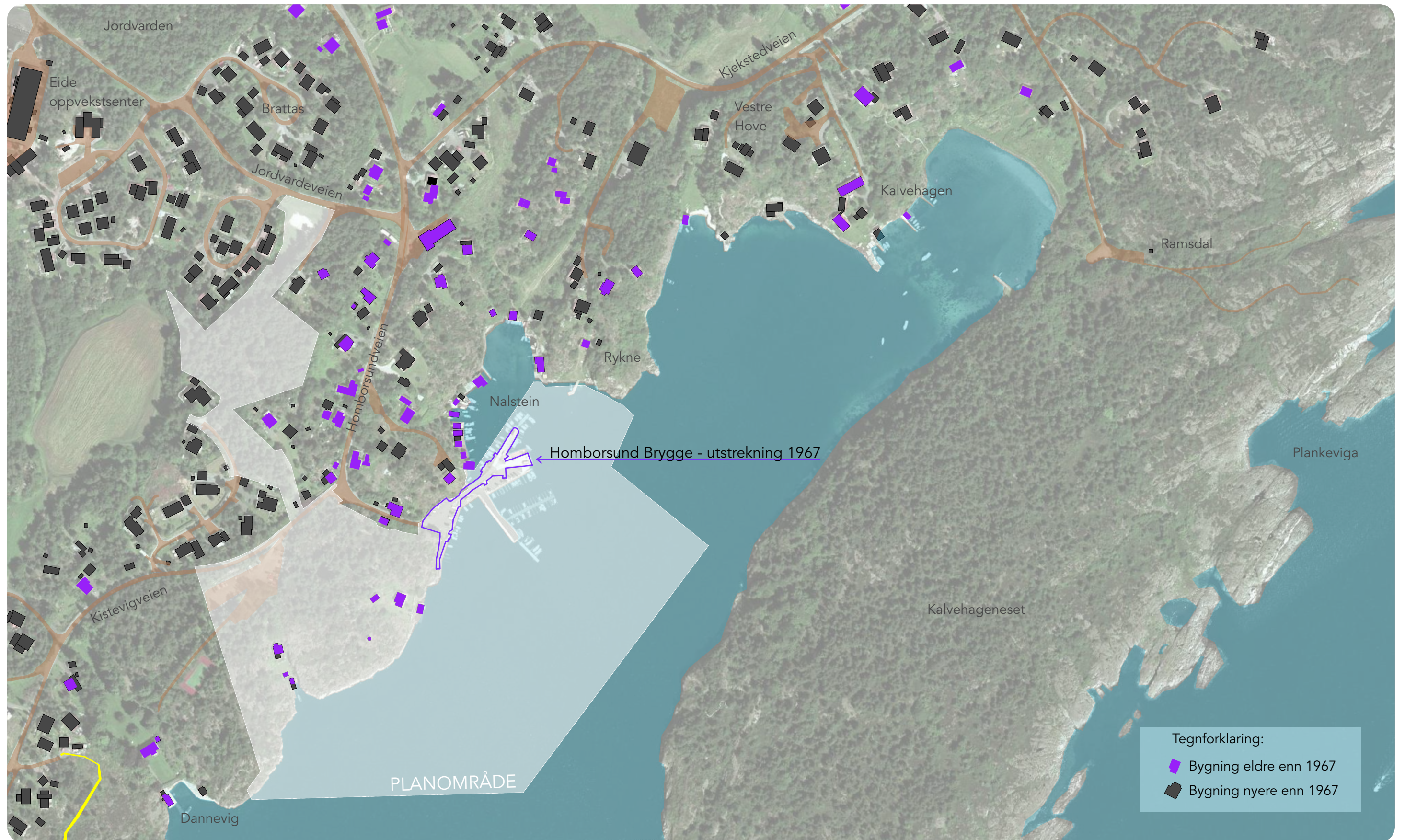

Dampskipsbrygga i Homborsund, tidlig på 1900-tallet

Homborsund brygge mot Nalsteinskjær, 1980-tallet

Tegnforklaring:

■ Bygning eldre enn 1967

■ Bygning nyere enn 1967

